

ARXIU I BIBLIOTECA RAFAEL I MARÍA TERESA SANTOS TORROELLA

1 ÀREA D'IDENTIFICACIÓ

- 1.1 AMGi (Arxiu Municipal de Girona)
- 1.2 Arxiu i Biblioteca Rafael i María Teresa Santos Torroella
- 1.3 1870-2013 (predomina de 1947 a 2002)
- 1.4 Fons
- 1.5 1080 unitats d'instal·lació (capses d'arxiu), paper; 6974 fotografies.

2 ÀREA DE CONTEXT

- 2.1 El fons ha estat generat per Rafael Santos Torroella i María Teresa Bermejo Hernández.
- 2.2 Rafael Santos Torroella (Portbou, 1914-Barcelona, 2002) fou historiador, crític d'art, editor, periodista, professor, escriptor, poeta, pintor, activista cultural, traductor, conferenciant i mecenes. Fou germà de la pintora Ángeles Santos Torroella (Portbou, 1911 – Madrid, 2013) i va estudiar a les universitats de Valladolid i de Salamanca. Amb l'esclat de la Guerra Civil es va integrar de soldat al front per l'Exèrcit de la República i va col·laborar en diferents publicacions culturals. L'any 1938 fou fet presoner per l'exèrcit franquista. L'any 1940 va sortir de la presó i fou inhabilitat per exercir qualsevol càrrec públic, a més de retirar-li el passaport. Durant una temporada va exiliar-se en una propietat familiar de Peñarrubio (Saucelle, Salamanca) i posteriorment va residir a Salamanca.

A Salamanca va col·laborar al periòdic local *El Adelanto* i fou corresponsal de la *Estafeta literaria*. Juntament amb Antonio Tovar (Valladolid, 1911-Madrid, 1985) va fundar les revistes acadèmiques *Lazarillo* i *Cátedra*. En el marc de les activitats generades al voltant d'ambdues revistes va conèixer la seva futura esposa, María Teresa Bermejo Hernández (Burgos, 1919-Barcelona, 2013), que hi treballava de traductora i amb qui es va casar l'any 1950.

L'any 1944, Rafael Santos Torroella i María Teresa Bermejo es van instal·lar a Madrid atrets per l'ambient cultural de la ciutat. Santos Torroella participava de manera habitual a les tertúlies del Cafè Gijón i col·laborava en les revistes *Proel* (Santander), *Espadaña* (Lleó), *Revista de las ideas estéticas* (Madrid), *Ínsula* (Madrid), *Gaceta de las Artes* (Madrid) i *Lar* (Sant Sebastià).

A l'any 1947 Rafael Santos i María Teresa Bermejo es van instal·lar a Barcelona de manera definitiva. Per mitjà del periodista Josep Maria Junoy (Barcelona, 1897-1955), Santos Torroella va començar a col·laborar a *Destino*, *El Correo Catalán*, *Solidaridad Nacional* i altres publicacions culturals. Aquest mateix any es va crear l'Editorial Cobalto. Josep Maria Junoy actuava de director, Rafael Santos Torroella era el subdirector i María Teresa Bermejo feia de secretaria. Un any després Junoy va abandonar el projecte i Rafael Santos i María Teresa Bermejo es van convertir en responsables de l'editorial.

A partir de la dècada dels cinquanta, Santos Torroella es va consolidar com a crític d'art. En l'àmbit literari, Santos va publicar diversos volums de poesia, majoritàriament en castellà, i va realitzar traduccions de l'anglès i el francès de llibres infantils i estudis d'art. Va traduir poesies de Fernando Pessoa, Carles Riba i Joan Brossa, entre d'altres.

Al llarg de la seva vida ha estat distingit amb nombrosos premis i reconeixements: el Premi Ciutat de Barcelona, pel seu poemari *Hombre Antiguo* (1956), el Premio Boscán de Poesía, pel seu llibre *Cerrada Noche* (1959), el Premio Camón Aznar de crítica d'art (1971), el Premi Marià Fortuny de Reis de Periodisme (1975), la Medalla d'Or de les Belles Arts del govern espanyol (1991) i la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya l'any 1992, a més d'altres premis menors. A més, fou membre de l'*Academia Breve de Crítica de Arte*, conseller per Barcelona de la institució *Fernando el Católico*, fill predilecte de la vila de Portbou, acadèmic de la Reial Acadèmia de Belles Arts de San Fernando, de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i professor emèrit de la Universitat de Barcelona.

Al llarg de la seva vida va participar en iniciatives culturals diverses amb un nexa comú:

posar en valor l'art i la cultura d'avantguerra. D'entre aquests projectes cal destacar els Congressos de Poesia de Segòvia (1952), Salamanca (1953) i Santiago de Compostel·la (1954) i l'Escola d'Altamira (1950 i 1951), les Biennals Hispanoamericanes d'Art a Madrid (1951), l'Havana (1954) i Barcelona (1955) i la IX Triennial de Milà (1951). També fou jurat de nombrosos premis artístics i membre del grup Dau al Set i Zero Figura.

- 2.3 En origen, l'arxiu es conservava a la residència de Rafael Santos i Maria Teresa Bermejo, al carrer Muntaner de Barcelona.
- 2.4 El dia 14 de febrer de 2014, el plenari de l'Ajuntament de Girona, en paral·lel a l'adquisició del fons artístic Santos Torroella, va acceptar rebre en donació l'Arxiu i Biblioteca Rafael i Maria Teresa Santos Torroella, per part dels hereus.

3 ÀREA DE CONTINGUT I ESTRUCTURA

- 3.1 L'arxiu conserva documentació de referència per estudiar a escriptors, artistes i moviments artístics, i en menor mesura, literaris, del segle XX. També conté un gran corpus epistolar amb més de 10.000 cartes de més de 2.000 personalitats del món de l'art i de la cultura. Inclou documentació de gestió dels Congressos de Poesia, de l'Escola d'Altamira, de l'Editorial Cobalto, del Club Cobalto 49, de la IX Triennial de Milà, de les tres edicions de la Biennial Hispanoamericana d'Art, de Dau al Set, de Zero Figura, a més d'altres documents vinculats a diferents premis artístics i literaris. També conté una biblioteca i una hemeroteca històrica de valor cultural i artístic, la col·lecció fotogràfica, dietaris i apunts i estudis de Rafael Santos en qualitat de professor, conferenciant i crític d'art. En paral·lel, l'Arxiu integra el fons de les Galeries Dalmau, que Rafael Santos va comprar a la vídua del marxant Josep Dalmau Rafael (Manresa, 1867-Barcelona, 1937), Lola Montmany.
- 3.2 No s'ha aplicat avaluació i tria documental. S'ha procedit a l'eliminació de les caixes i els contenidors originals.
- 3.3 L'Arxiu i Biblioteca Rafael i Maria Teresa Bermejo va finalitzar amb la mort d'ambdós promotors. No es preveuen ingressos addicionals.
- 3.4 S'ha procedit a la reinstal·lació del fons en capses d'arxiu normalitzades, i s'ha organitzat, classificat i descrit la documentació agrupant-la en sèries documentals segons el quadre de classificació. Les seccions del quadre de classificació responen a les activitats del productor:

- Documentació personal
 - Documentació d'identificació administrativa
 - Dietaris
 - Correspondència
 - Títols i reconeixements acadèmics
 - Fotografia
 - Obres de creació artístics
 - Felicitacions de Nadal
- Documentació professional
 - Docència
 - Crítica artística
 - Comissariat d'exposicions
 - Conferències
 - Autenticació d'obres d'art
 - Projectes artístics i literaris
 - Dossiers de premsa
 - Homenatges pòstums
- Col·lecció particular
 - Biblioteca
 - Hemeroteca
 - Documentació gràfica
 - Material imprès menor
 - Col·lecció de postals
 - Col·lecció de segells
- Fons de les Galeries Dalmau

4 ÀREA DE CONDICIONS D'ACCÉS I ÚS

- 4.1 Es tracta de documentació privada.
- 4.2 El seu accés és lliure. Les reproduccions s'hauran de realitzar d'acord amb la normativa de l'Arxiu Municipal de Girona. L'Ajuntament de Girona es reserva el dret de denegar la reproducció si en el transcurs de la seva gestió algú acredités l'existència de qualsevol dret que en limités la reproducció i ús, i es compromet a informar-ne immediatament al peticionari.
- 4.3 La llengua majoritària utilitzada en la documentació és el castellà, seguit del català, el francès i l'anglès.
- 4.4 En general, la documentació presenta un bon estat de conservació.
- 4.5 Existeix un instrument de descripció a nivell d'inventari del fons documental i un catàleg de la correspondència, de la col·lecció de fotografies i de la col·lecció bibliogràfica. Part de la documentació es troba en procés de tractament documental. Existeix un recurs web amb tota la documentació de les Galeries Dalmau.

5 ÀREA DE DOCUMENTACIÓ RELACIONADA

- 5.2 Existeixen reproduccions digitals de la documentació fotogràfica. Es conserva el màster de la captura al repositori de l'Ajuntament de Girona.
- 5.3 Es desconeix si en altres centres existeixen unitats de descripció relacionades.

7. ÀREA DE CONTROL DE LA DESCRIPCIÓ

- 7.2 Descripció realitzada seguint les recomanacions de la Norma de Descripció Arxivística de Catalunya (NODAC) i pel que fa a la estructuració i codificació de la fitxa de fons, la Norma Internacional de Descripció Arxivística ISAD(G).
- 7.3 Darrera revisió: Juliol de 2025.